

politická, ale druhá instance sociálně-pojišťovací. Mluví-li zákon v odst. 2. § 239 o prvé a druhé stolici, míní tím zřejmě stolicie politické, tedy druhou a třetí instanci řízení pojišťovacího.

Ohledně druhé instance pojišťovacího řízení jest rozoznávali, zda v prvé instanci rozhodla nemocenská pojišťovna anebo Ústřední sociální pojišťovna. V prvé případě je stížnost (námitky, odpor, rekurs) k okresní správě politické, v druhém, jak již řečeno, přímo k ministerstvu sociální péče. Instanční postup ve věcech kompetence nemocenské pojišťovny je tedy nepoměrně delší než v záležitostech kompetence Ústřední sociální pojišťovny. V prvé případě funguje totiž jako druhá instance okresní správa politická, jako třetí zemská správa politická a jako čtvrtá ministerstvo sociální péče. V druhém případě rozhoduje v druhé a poslední instanci ministerstvo sociální péče. Poněvadž pak čtyři instance jsou výjimkou v řízení správním vůbec, jest tu ustanovení odst. 2. zmíněného paragrafu jistým korektivem.

Citelným nedostatkem zákona jest, že nestanoví lhůtu, v jaké jest podávati opravný prostředek proti výměru té které pojišťovny. Snad měl zákonodárce za to, že otázka ta jest rozřešena zákonem lhůtovým (zákon z 12. května 1896 č. 101 ř. z.) a nepokládal za nutné výslovně tento zákon vztáhnouti na řízení sociálně-pojišťovací, jak činí § 75a odst. 1. zákona pensijního (č. 89/1920). Zákon lhůtový jedná především jen o opravných prostředcích proti rozhodnutím politických úřadů, tedy platí také tam, kde politický úřad rozhodl v prvé instanci. Ale i kdybychom tohoto zákona bez námitek chtěli použiti, můžeme tak učiniti jen tam, pokud se jedná o řízení před druhou a vyšší instancí politickou, jinak jen analogicky. K analogii se zákonem lhůtovým musíme pak sáhnouti i v oné otázce zákonem nevyřešené a to takto: proti výměru nemocenské pojišťovny jest podati stížnost ve čtrnácti dnech; už proto, poněvadž lhůta tato nemůže býti delší, než lhůta proti rozhodnutí okresní správy politické a lhůta kratší než 14 dní by byla výjimečná a musila by býti stanovena výslovně. Proti výměru Ústřední sociální pojišťovny jest podati stížnost ve čtyřech nedělích, neboť v této lhůtě podávají se opravné prostředky k ministerstvu podle lhůtového zákona.

Proti rozhodnutí ministerstva jest ovšem v obou případech (ať jde o záležitost nemocenské či Ústřední soc. pojišťovny) přípustna stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Táž stížnost je přípustna proti rozhodnutí zemské správy politické, proti níž podle odst. 2. § 239 není řádného opravného prostředku.

Slovenské peňažníctvo.

Vlado L. Bartovský. (Bratislava.)

Keď hovorme o slovenskom peňažníctve, možno pojem tento chápať v niekoľkom slova smysle: V smysle najširšom rozumíme slovenským peňažníctvom súhrn všetkých ústavov

peňažných, jestvujúcich na území Slovenskom, teda ústavov slovenských, nemecko-maďarských ako aj filiálky ústavov českých; v užšom slova smysle treba rozumeť peňažníctvom slovenským tie banky a ústavy finančné, majúce svoje centrály na tunajšom území, vo smysle nejužšom len banky a ústavy slovenské.

Slovenské bankovníctvo (v najširšom smysle) je v dnešnom štádiu vecou značne komplikovanou, kde stretávajú sa záujmy trojaké: bánk českých, slovenských a nemecko-maďarských. Na Slovensku nachodilo sa v r. 1924 a 1925 14 slovenských bánk ktoré spravujú asi 1.2 miliardy Kč, ďalej málo početné šporiteľne, záložne, družstvá a roľnícke vzájomné pokladnice spravujú okolo 150 milionov; priadá teda na slovenské peňažníctvo asi 1.35 miliard Kč; maďarských a nemeckých bánk nachodí sa na Slovensku 94 a vo správe majú nad 2 miliardy Kč.

Srovnajme tieto cifry s číslami, udávajúcimi uložené kapitály v Českých zemiach: Spolu bolo vkladov 36 miliard Kčs (banky 16 miliard, šporiteľne 11 miliard, Raiffaisienky asi 3.5 miliard, hypotečné a zemské ústavy asi 2.7 miliard, ostatné ústavy zbytok), pripadá teda na 1 obyvateľa v zemiach českých asi 3.600 Kčs, na Slovensku ale pri počtu 3,001.000 obyvateľov iba cca Kčs 1100 na 1 obyvateľa. Musíme ovšem tiež vziať v úvahu vklady u filiálok bánk českých, ale vklady u týchto sa odhadujú asi na 700—800 milionov a teda by sa pomer ten zväčšil asi o 230—260 Kčs na obyvateľa. Pripadá teda na 1 obyvateľa na Slovensku z vkladov u peňažných ústavov iba 36% vkladov v zemiach českých.

Srovnajme tieto cifry medzi sebou a s počtom obyvateľstva: Podľa sčítania z r. 1921 bolo na Slovensku 2,014.000 obyvateľov národnosti československej, teda 67.21%, národností iných 987.000, teda 32.79%. Pomer kapitálov, uložených u slovenských a u nemecko-maďarských bánk je ale iný, totiž 41% u slovenských a 59% u nemecko-maďarských.

K vysvetleniu týchto dvoch zjavov (menší počet vkladov u slovenských než u nemecko-maďarských bánk a malé % vkladov proti zemiám českým) treba si najsamprv upovedomiť zásadný rozdiel medzi vznikáním a zakladaním peňažníctva v zemiach historických a na Slovensku.

V zemiach českých začíná peňažníctvo vznikáť a vzrástať v druhej polovine min. storočia a treba priznať, že bola to najmä myšlienka národná a sociálna, ktoré dali vznik českému peňažníctvu. Vedúci českí ľudia si upovedomili, že národ stojí a pada so svojím drobným ľudom, že spása a zosílenie národa je bezprostredným následkom zosílenia a zmohutnenia jeho malého stavu, totiž malopriemyselníkov, drobných remeselníkov, živnostníkov, obchodníkov a roľníkov a preto snažili sa v prvej rade sústavne podporovať drobný ľud systematickým zakladaním založení, šporiteľien, Raiffaisieniek (kampeličiek), hospodárskych družstiev a — za účelom podporovania stavu živnostenského — tiež bánk. Ľud bol upovedomovaný, aby používal

svojských ústavov, ukladal i vypožičiaval si peniaze tamtiež a tak len spoluprácou všetkých možno si vysvetliť, že na pr. Živnobánka dosiahla dnes úctyhodnej sumy okolo 4 miliard vkladov a 370 milionov účastinného kapitálu a res. fondov a Pražská Šporiteľňa 1,3 miliardy vkladov.

Na Slovensku byly pomery inakšie. Podobne ako v zemiach českých vyvíjaly sa ústavy maďarské, ktorých pôsobenie na Slovensku však nebolo veľké (maly tuná asi 3 filiálky), a ktoré súc podporované vládami, rýchlo mohutnely.

Ľudové peňažníctvo (šporiteľne, záložne, družstvá úverné, hospodárske záložne a pod.) však sa takmer vôbec nevyvíjalo, na Slovensku bolo to hlavne desinteresement Maďarov, ktorým sa nehodilo podporovanie ľudu a dvíhanie jeho hospodárskej a finančnej sily, ponevač sa báli, že s rozkvetom bohatstva ľudu nastúpi aj jeho upovedomie. Ponevác ale požiadavky po peňažných ústavoch (za účelom ukladanie i vypožičiavania peňazi u blízkych ústavov) rástly, počalo sa peňažníctvo vytvárať vo forme miestnych bánk s miestnou pôsobnosťou, ktoré byly hlavne v rúkách rodinných a kde zväčšmi nebolo cieľov podporovaných, altruistických.

Maďari skoro zbadali vplyv týchto bánk a bančičiek a preto ich mocné ústavy začaly si z nich smluvami, výhodnými podmienkami úverovými, príp. aj hospodárskym nátlakom robiť ústavy affilované, ktoré ukládaly svoje zvyšky, cenné papiere a pod. u týchto veľkobánk ako aj požívaly úverov u nich.

Slovenskí poprédni ľudia vidiac, že bolo by osožným zakladať vlastné peňažníctvo a nemajúc možností, tvoril ústavy peňažné, ľudu bližšie (ako záložne, šporiteľne, úver. družstvá — poznamenávam, že na pr. zákona o záložniach v starom Uhorsku nebolo) začali zakladať taktiež banky slovenské, regionálne pôsobiace a vedľa toho čiastočne družstvá hospodárske.

I. A tu prichádzame k odpovedi na otázku, prečo peňažníctvo na Slovensku je menej vyvinuté ako v zemích českých: Vidíme, že vývoj peňažníctva bol iba vo forme bánk a málo tiež družstiev a zbadáme, že chýba tu vlastne základ: šporiteľne, záložne a iné, v českých zemiach obvyklé a vyvinuté ústavy peňažné.

Ako je patrné, bankovníctvo slovenské je na dosť vysokom stupni: v českých zemiach pripadá na 1 obyv. z vkladov na knížky a účty u bánk cca 1.600 Kčs, na Slovensku cca 1.050 Kčs. u šporiteľien českých cca 2.000 Kčs, na Slovensku ale iba 50 Kčs!

Tieto čísla sú ovšem vzaté z ostatného roku, kedy už Slovensko urobilo značný krok ku predu a vieme si teda predstaviť, ako to vyzeralo po prevrate! Tak našské šporiteľne neboly vôbec žiadne na Slovensku a teprve po r. 1921 začínajú sa vyvíjať. Prvá bola šporiteľňa uhorsko-skalickej, ďalej prišiel Turčanský Sv. Martin, v r. 1923 Bratislava, v prvej polovine 1925 Trenčín a Trnava. Vedľa týchto byly založené aj filiálky ústavov českých (3) a 1 expozitúra a síce pobočný ústav šporiteľne hodonskej v Holíči uhorsko-hradišskej v Nitre a pražskej

v Bánskej Bystrici s odbočkou vo Spiškej N. Vsi. Zo skromných počiatkov začíná sa teraz slovenské šporiteľníctvo slubne vyvíjať: v r. 1923 malo 33 milionov, v r. 1924 už 40 milionov, totiž na účtoch 7,491.000 Kčs, na knižkách 32,900.000 Kčs.

Záložní bolo v r. 1923 26, v r. 1924 vzrástol počet tento na 34, počet členov sa takmer zdvojnásobil a sverené imanie viac ako ztrojnásobilo (z 2,681.000 Kčs v r. 1923 na 8,691.000 Kčs v roku 1924.

Tiež počet roľníckych pokladníc rýchle rastie. Len v r. 1924 bolo ich 30 (novozaložených 13), ktoré mali nad 11 milionov Kčs vkladov a poskytli 14 milionov pôžičiek hypotečných. Je ovšem ešte treba veľa doháňať v pomere k zemiam českým, kde okr. hosp. pokladnice mali v minulom roku 2.2 miliardy vkladov.

Družstiev bolo od prevratu založené 178 a najväčší podiel v tejto cifre majú družstvá úverné. Družstiev v r. 1923 bolo 1380, z toho úverných 301, novozaložených bolo 64, z toho úverných 40; v roce 1924 bolo už 1460, novozaložených 80, z toho úverných 54 a majú teraz svereného imania na 80 milionov, vlastného imania 9,5 milionov, pôžičiek členom bolo poskytnutých na 42 miliony, pôžičiek družstvám 6 milionov.

Tieto čísla, len namátkou vzaté, uvádzam preto, aby som ukázal, akým spôsobom a ako rýchlo sa tunajšie peňažníctvo nebankovné vyvíja. Tento rýchly vývoj je vedený hlavne veľkou potrebou Slovenska po ľavnom úveru, hlavne dlhodobom, úveru hypotečnom, komunálnom a pod. Túto potrebu uznala aj naša vláda, ktorá zákonom zo dňa 11. júla 1922 č. 238 Sb. z. a nar. uviedla na Slovensko Zemskú Banku českú a skoro nato aj českú Hypotečnú banku. Potreba Slovenska po úveru je patrná aj z toho, že napr. Hypotečnej Banke bolo podané hneď po začatí činnosti 2.889 žiadostí za pôžičky, ako aj zo sumy Kčs 12,700.000, ktorú poskytli šporiteľne na hypotečné a komunálne pôžičky, rovnako aj z horeuvedeného obnosu asi 14, 000.000 Kčs, poskytnutého Roľníckymi Pokladnicami.

Ako rýchlo postupuje pôsobenie Zemskej a Hypotečnej Banky, nech dosvedčia tieto čísla:

Z e m s k á B a n k a :

v r. 1923 mala vkladov 45 milionov, pôž. komun. 45 mil.

v r. 1924 mala vkladov 155 milionov, pôž. komun. 70 mil.

H y p o t e č n á :

v r. 1923 mala vkladov 9,8 milionov, pôž. hypot. 1,029 mil.

v r. 1924 mala vkladov 25,1 milionov, pôž. hypot. 30,5 mil.

II. Inou príčinou tak nízkeho stavu vkladov proti zemiam českým je slabší stav priemyslu a živností na Slovensku. Z celkového počtu priemysel'ných a obchodných spoločností 995 v ČSR. bolo napr. v r. 1924 na Slovensku 248, teda 24,92% a reprezentovaly celkom 649,796.150 Kčs kapitálu zo 4.744.516.314 Kčs v ČSR, teda iba 13,69%. (Obyvatel'stva na Slovensku je asi 23% z celej ČSR.) Obyvatel'ov, zapodievajúcich sa priemyslom

a živnosťami bolo 40,28% v Čechách, na Morave 34,73%, na Slovensku ale iba 17,77%.

Slovensko má síce väčšie zemedel'stvo (v Česku 28,31%, na Morave 34,73%, na Slovensku ale 58,75% všetkého obyvateľ'stva), avšak zemedel'stvo bolo z finančného života takmer úplne vysunuté, pretože nebolo záložní a hlavne úver. a hospodár. rol'nických spolkov. Vedľa toho pôsobí tiež menej racionálne obrábanie pôdy. Pôdy obrábanej bolo v ČSR asi 8,660.000 ha z čoho na Slovensku 3,560.000 ha, teda asi 41%, zemedel'stvom ale zabývala sa viac ako polovina obyvateľ'ov; podiel na výrobe bol len 66,163.000 q z 256,743.000 v celej ČSR (obilniny, lušteniny, zemiaky, zeleniny a pod.) Táto menšia racionálnosť je spôsobená jednak menšou vyspelosťou slovenského ľudu zemedel'ského než českého, ktoré je zas podmienená nedostatkom hospodárskych vzdelavateľ'ov, vzorných hospodárstiev a hlavne družstiev hospod., — jednak prevahou veľ'kostatkov na Slovensku.

Toto zdá sa byť paradoxným, pretože je známe, že racionálnosť je práve tá najväčšia u veľ'kostatkov. Tieto ale vlastnili tú najlepšiu pôdu a na masu drobných rol'níkov dostávala sa pôda horšia (ľud slovenský má pôdu hlavne na hornatom severu) a vieme si predstaviť, aká malá je racionálnosť slovenského malorol'níctva, keď ani väčšie percento racionálnosti veľ'kostatkov nestačí priemernú racionálnosť Slovenska zdvihnúť na úroveň zemí českých. (U obilnín je racionálnosť od 7.7 až 17.9 q na 1 ha na Slovensku, v Čechách 8.4—22 q na 1 ha.)

III. Vedľa týchto príčin pôsobia tiež vyššie dane na Slovensku než v zemiach českých. Tak na pr. daň zároboková je na Slovensku o 2% vyššia, daň z kontokorrentových úrokov o 4% vyššia, daň dôchodková (u bež. účtov) o 4% vyššia.

Pokiaľ sa týká druhej otázky, prečo je peňažníctvo slovenské slabšie než maďarsko-nemecké, je treba povedať, že pomery sa nemôžu zmeniť za krátky čas a musíme si priznať, že peňažníctvo slovenské, hlavne ale bankovníctvo slovenské urobilo veľ'ku prácu a značný krok vpred od prevratu. Na dôkaz tohoto tvrdenia uvádzam nasledujúcu štatistiku:

Slovenské banky:

Rok	počet	účastinný kapitál a res. fondy.	Vklady na účtoch a vklad. knižkách
1918:	34	34,200.000 K	159,800.000 K
1921:	17	305.000.000 Kčs	1.282,000.000 Kčs
1918:	15	308,000.000 »	1.243,000.000 »
1922:			
1923:	15	294,400.000 »	1.098,500.000 »
1924:	14	294,700.000 »	1.134.300.000 »

Nemecko-maďarské banky:

Rok	počet	úcastinný kapitál a res. fondy	vklady na účtoch a vklad. knižkách
1918:	193	189.000.000 K	1.137.000.000 K
1921:	157	252.000.000 Kčs	1.587.000.000 Kčs
1922:	145	323.000.000 »	2.072.000.000 »
1923:	112	301.000.000 »	1.919.500.000 »
1924:	94	290.000.000 »	1.890.000.000 »

Z týchto čísiel vidíme, že úcastinný kapitál, rezervné fondy a vklady na knižky i bežné účty sú u slovenských bánk asi 9násobné (od revratu), u nemecko-maďarských bánk ale len asi $1\frac{1}{4}$ násobné; zatým čo slovenské banky mali v r. 1918 iba 14,4% kapitálov bánk nemecko-maďarských, majú teraz 66,6%!

Ďalej zbadáme stále klesajúci počet bánk na Slovensku. Tento je zapríčinený jednak fúziami, jednak upadáním bánk. Najhoršími rokmi boli pre banky roky 1922—1924. Ich situáciu osvetlí toto:

V r. 1922 likvidovali následkom ztrát 8 bánk, 1 žiadala o nútené súdne pokonanie, 1 sa ticho vyrovnala a 5 bánk bolo v tísnivej situácii. V r. 1923 bolo 13 bánk v súdnom vyrovaní, ďalej 7 v likvidácii a 15 bánk malo ztrátové bilancie. V r. 1924 bolo v likvidácii 6 bánk, v konkurzu 4, moratorium 3, v súdnom vyrovaní 5, 13 bánk malo ztrátové bilancie. Banky tieto boli zväčšmi zmedzi nemecko-maďarských, ktoré značne utrpely malým honorovaním válečných pôžičiek a vlastným otáľaním, očakávajúc vyššiu honoráciu týchto, ako aj deflačnú krízou. Zo slovenských bánk bola to hlavne ružomerská Ľudová banka, ktorá teraz pôžičkou 14 miliónov Kčs od štátu bola sanovaná.

Pokiaľ sa týka fúzií, mali tieto za účel' zjednodušenie hospodárskeho života slovenského a sú ako také naprosto nutné. Boly usnadnené zákonom o fúzii z 4. júla 1923 č. 151 Sb. z. a n. ako aj zákonom o ochrane vkladateľov. Zvlášte tento posledný zákon, ktorý, aby zabezpečil vkladateľ'a, nepraje malým bankám, mal za následok rad fúzií a afiliácií. Tieto boly najviac prevádzané Slovenskou všeob. úvernou bankou (vzniknušou z košickej a bratislavskej filiálky býv. Magyar általános hitelbank) stojacou v čele bánk nemecko-maďarských. Táto banka, vzniknušia koncom r. 1921 s pôsobnosťou od 1./I. 1922 mala už v r. 1922 17 afilevaných ústavov, v r. 1923 mala 24 afilevané banky s 31 filiálkami. Teprve v ostatnej dobe začína si robiť fúzie a afiliácie i slov. Tatra Banka.

Ako je teda patrné, slovenské peňažníctvo je na najlepšej ceste k svojmu zmohutneniu. Aby vývoj nášho peňažníctva len chytřejšie sa dial. bude treba:

1. Aby bolo slovenské peňažníctvo zjednodušené a aby boly menšie banky príp. aj donútené urobiť fúzie s ústavmi väčšími.

(toto sa vo skutočnosti tiež deje na pr. zákonom o ochrane vkladateľov a podľa reči min. Dra Engliša k zástupcom peňažníctva, bude sa diať vo zväčšenej miere; bolo by si len prať, aby fúzie sa dialy najmä s ústavmi slovenskými.)

2. Aby obchodníci, priemyselníci a živnostníci tunajší už raz vyšli zo svojej konzervatívnosti a priklonili sa k ústavom slovenským.

3. Aby vláda systematickou, Slovenskuprajnou politikou podporila slovenský priemysel' a živnosti.

4. Aby dane byly uvedené na mieru, aká je v zemiach českých.

5. Aby vláda podporovala plánovité sriaďovanie záložní, šporitelien, a hlavne družstiev hospodárskych a úverných a aby ľud slovenský bol upovedomovaný o osohu, ktorý má z takýchto zariadení.

6. Aby bány a ústavy slovenské samy prevádzaly propagandu pod heslom »svoj k svojmu!«.

Pri terajšom systéme hospodárskom je zdravé a silné peňažníctvo základom blahobytu ľudu aj štátu a preto je si len priať, aby naše slovenské peňažníctvo vzkvétalo a rástlo!

Z P R Á V Y.

Vis formae. *Ve veřejném životě žádáme si vždy určité formy. Tím více požaduje se tento formalismus v životě právnickém. Pokud tento formalismus nepřesahuje určité míry a nejeví se nám jako výstřelky proti správnému demokratickému řádu, můžeme mluvíti o zdravém formalismu. Je nutno si uvědomiti, že také řada úkonů zcela mechanických, ale velmi důležitých, aby se zjednodušila práce, je této povahy a zahrnujeme ji často pod titul »praxe«. A stejně tak, jako právník nemající praxe, je ve veřejném životě právnickém nemožný, anebo aspoň méně potřebný, tak i ten, kdo nedovede zachovati určitých forem značně si ztěžuje své postavení. Ba leckdy se zdá, že právě demokratická společnost je bedlivější na zachování těchto společenských forem, než bývala stará. Tato totiž k jejich dodržení donucovala, oně jsou samořejným požadavkem. Proto překvapí velice, je-li si ještě dnes ztěžováno do toho, že právě se strany právníků nedodržují se tyto formy. Ať jde o právníka ještě studujícího či hotového, úředníka, právě jemu by mělo záležeti, aby přísně dbal demokratických forem. S výchovou je nutno začíti včas. Nelze trpěti, aby se přenášely na fakultu nešvary, které by byly stíhány tresty na střední škole, jen proto, že akademická svoboda usnadňuje jejich tropení, jako je na př. pozdní příchdo do přednášek, odcházení před koncem, mluvení při přednáškách, hlučení na chodbách*